Aurora Vall. Universitat de Barcelona

Aurora Díaz-Plaja
Un silenci massa llarg

Cent anys

Enguany se celebra el centenari del naixement d'Aurora Díaz-Plaja (Barcelona, 1913-2003) i el desè aniversari de la seva mort. Per commemorar-ho, la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona va organitzar l'exposició «Aurora Díaz-Plaja: "Llegir per fer llegir"» (maig-juny, 2013), que donava una visió panoràmica de la seva trajectòria professional i vital. El text que aquí presentem en recull els aspectes més destacats.[1]

La celebració d'aquesta efemèride ha estat i és una ocasió immillorable per recordar Díaz-Plaja però, sobretot, per donar-la a conèixer a les noves generacions, que ignoren qui va ser malgrat la seva influència inqüestionable en la consolidació de la literatura infantil i juvenil a Catalunya i a Espanya i en la concepció d'una biblioteca pública oberta a tothom.

La llista de paraules que defineixen Aurora Díaz-Plaja és tan llarga i variada com la seva pròpia vida.

Algunes descriuen el seu vessant professional: bibliotecària, periodista, escriptora, traductora, adaptadora, investigadora, divulgadora, lectora... I d'altres formen part intrínseca de la seva personalitat: treballadora infatigable, intel·ligent, curiosa, enginyosa, inquieta, perseverant, tossuda, inconformista, generosa, riallera, divertida, feminista *avant la lettre*... Els límits entre professió i vida, però, són difícils sinó impossibles d'establir, perquè no s'entén l'una sense l'altra i perquè la passió vital tot ho impregna.

El seu llegat és el testimoni d'una vida dedicada a la cultura. Ens ha deixat una bibliografia ingent que és el reflex de la seva multidisciplinarietat: les seves famoses guies de lectura; peces de teatre i contes per a infants; adaptacions d'obres clàssiques; crítiques literàries de literatura infantil i juvenil; traduccions, especialment del català al castellà; obres de divulgació sobre el món del llibre i de les biblioteques; manuals sobre gestió de biblioteques públiques, escolars o d'hospitals; comunicacions a jornades i congressos, des dels més locals fins als més internacionals, com els de l'IBBY o l'IFLA; col·laboracions regulars a la premsa, tant generalista com especialitzada, i un llarg etcètera.[2] Però també són nombroses les seves intervencions en programes culturals

TOTS ELS NENS VOLEN APRENDRE, VOLEN SABER COSES...

Parlem de finals dels seixanta, principis dels setanta. Jo era una mestra molt joveneta, que treballava en una escola nova, laica, catalana, activa... i gens amiga que els nens i nenes llegissin còmics perquè *això els destorbava de la veritable lectura*. Des de la meva inexperiència, també n'estava absolutament convençuda.

Per això em va sobtar que, un dia que vaig anar amb la classe a la biblioteca al parc de la Ciutadella, on treballava l'Aurora Díaz-Plaja, tots els nens del grup, d'entre set i vuit anys, s'aboquessin sobre els llibres de Tintín amb desfici.

L'Aurora era allà. Jo m'hi vaig adreçar i, entre la innocència i la pedanteria de qui sap el que es diu, li vaig deixar anar:

–No sé què hi troben, els nens, en els llibres de Tintín.

Es va girar, va deixar de fer el que feia i em va respondre:

–Doncs moltes coses. Aventures trepidants i coneixements. Tots els nens volen aprendre, volen saber coses. Altra cosa és que estiguin d'acord amb la manera d'aprendre-les.

En vaig fer lema i hi he dedicat la vida. Tots els nens volen aprendre.

Marta Luna

L'ENTREVISTA... AMB PAPER I LLAPIS

Ja fa uns quants anys, Rosa Serrano, l'editora de Tàndem Edicions, em va proposar fer un llibre biogràfic a base d'entrevistes amb l'Aurora, a qui ella i jo consideràvem una dona pionera en molts aspectes. I quan em vaig posar en contacte amb l'Aurora per posar fil a l'agulla, ella em va citar, com era el seu costum, al pati de l'Ateneu Barcelonès. Cap allà que ens en vam anar jo i casset (llavors no hi havia ginys telemàtics), però en veure l'aparell l'Aurora em va mirar amb aquells ulls de fura que gastava i em va dir:

–Quina mena de periodista estàs feta, tu, que no fas les entrevistes amb paper i llapis, prenent nota del que jo dic?

I no em va quedar més remei que anar escrivint a tota velocitat allò que m'explicava de pressa, de pressa, i que després em costava suor i llàgrimes passar-ho en net i enviar-li-ho perquè ho revisés. El llibre, però, no es va publicar mai.

Teresa Duran

a la ràdio i la televisió, quan tot just s'albirava el poder dels mitjans de comunicació, per continuar fent el que sempre havia fet: recomanar llibres i animar a la lectura. Altres testimonis de la seva trajectòria són la participació en projectes innovadors i de gran projecció, com l'elaboració del catàleg de l'exposició «Llibres infantils i juvenils en llengua catalana, 1976-1982», arran de la seva estada a la Internationale Jugendbibliothek de Munic, o la creació del Centro Internacional del Libro Infantil y Juvenil de la Fundación Germán Sánchez Ruipérez. Menció a part mereix la creació de la primera biblioteca en un espai verd a Barcelona com a culminació d'una manera d'entendre i viure la biblioteca pública.

La trajectòria d'Aurora Díaz-Plaja

Estudià a l'Escola de Bibliotecàries amb el mestratge intel·lectual de figures com Jordi Rubió, Carles Riba o Ferran Soldevila. L'esperit de servei que s'inculcava a les alumnes, però també el compromís amb la cultura i la societat i una formació àmplia i sòlida, van marcar tota la seva trajectòria professional. Quan encara no es parlava del foment de la lectura (el seu «llegir per fer llegir») ni es considerava que els usuaris eren la raó de ser de les biblioteques, ella ja defensava l'elaboració de guies de lectura perquè lectors i llibres fessin allò que deia Ranganathan: «A cada lector el seu llibre i a cada llibre el seu lector.»

El 1935 aconseguí la plaça d'auxiliar a la Biblioteca Popular de Canet, on s'estigué fins que la falta de lectors provocada per la guerra civil facilità la seva incorporació al Bibliobús del Servei de Biblioteques del Front de la Generalitat de Catalunya. Els dietaris on descriu el dia a dia d'aquell petit equip durant els recorreguts pel front transmeten a bastament l'entusiasme i la professionalitat amb què les bibliotecàries complien la seva missió, deixant en segon terme el conflicte bèl·lic. Aquest contacte amb la realitat l'empenyé a elaborar guies de lectura per als soldats, perquè va comprovar de primera mà que, amb només una llista de títols i sense ajuda, no tenien criteri a l'hora de triar.

En aquests primers anys de professió també tingué l'oportunitat, després d'insistir molt al senyor Rubió, director de la xarxa de biblioteques populars, de fer un parell d'intercanvis amb les bibliotecàries de Sallent (1937) i de Figueres (1938). Díaz-Plaja, curiosa i amb ganes d'aprendre, estava convençuda que conèixer de primera mà altres biblioteques era clau per esdevenir una bona professional. Repetí l'experiència molts anys més tard treballant temporalment a Arenys de Munt (1952 i 1953) i també a la Biblioteca de la Santa Creu de Barcelona (1971).

La por a les depuracions de la postguerra l'apartà de la biblioteca pública, i gràcies a l'amistat del seu germà Guillermo amb el director del diari *Solidaridad Nacional* hi entrà a treballar per encarregar-se de l'arxiu. Aviat, però, féu el salt a la redacció i encetà una secció titulada «Reflejos de literatura en catalán», on comentava llibres en català (de l'exili) i ecos culturals. La intervenció del governador civil va estroncar la iniciativa ben aviat, i el director del diari li suggerí que es dediqués a comentar literatura infantil i juvenil perquè era una temàtica menys compromesa… cosa que no deixà de fer durant tota la seva vida, i n'esdevingué una especialista reconeguda.

També fou en aquells primers anys quaranta que li feren l'encàrrec d'organitzar la biblioteca del Servicio de Trabajos del Puerto de Barcelona, la «Biblioteca del Port», com l'anomenaven familiarment. S'inicià així un projecte nascut gairebé del no-res (uns quants llibres que s'oferien als mariners que havien de passar llargues temporades a alta mar) i que Aurora Díaz-Plaja dirigiria fins a la seva jubilació. Així aconseguí convertir un servei menor en una veritable biblioteca pública al marge de l'Administració, amb un espai propi, recursos suficients per al seu manteniment i amb més llibertat d'actuació que no pas les biblioteques populars del franquisme.

El 1947 es casà amb Frederic Ulsamer, periodista i company de *Solidaridad Nacional*, i tingueren quatre fills: Isabel, Frederic, Ferran i Aurora. Malgrat la maternitat i tot el que això implicava, durant la dècada dels cinquanta Aurora Díaz-Plaja seguí treballant incansablement tot combinant les feines a la Biblioteca del Port amb col·laboracions a la revista ***Biblioteconomía***, la redacció d'obres infantils com ***Tres rondalles de Nadal*** o el conte ***La niña de los sueños de colores***, inspirat en els seus fills, i l'assistència als cursos de l'Escuela de Periodismo per treure's el carnet de periodista especialitzada en literatura infantil i juvenil, entre moltes altres ocupacions. Aquesta activitat constant per part d'una dona,

que a més estava casada i tenia fills, no sempre era ben vista a l'època. Precisament, el 1958, en una entrevista publicada a *La Vanguardia* en qualitat de membre del jurat del Premi Elisenda de Montcada, constituït íntegrament per cinc dones, un periodista li preguntà: «¿Os creeis capacitadas para fallar sin un mal hombre que os acompañe?» I Díaz-Plaja li respongué: «¡Me parece decimonónica la pregunta!» També, durant els seus estudis de periodisme, es topà amb un professor que afirmava a l'aula, amb ple convenciment, que una dona no podia ser periodista; el seu argument de pes era que una dona no podia anar sola pel carrer a les nits i, per tant, no podia treballar en la redacció d'un diari. Díaz-Plaja el féu callar dient que l'ofici femení més antic del món era el de comare, i els nadons no sabien d'horaris!

L'època àlgida

Els seixanta foren uns anys de màxima productivitat en tots els sentits. Hi concorren diferents factors, com la malaltia del seu marit i la urgència per mantenir econòmicament la família, però també un període de maduresa personal i professional. Aurora Díaz-Plaja s'incorporà a la xarxa de biblioteques populars gràcies a la derogació d'una llei que impedia treballar a les biblioteques les dones casades, i inaugurà la primera biblioteca infantil en una zona verda, la Biblioteca Folch i Torres del parc de la Ciutadella de Barcelona. Simultaniejà aquesta feina amb la de la Biblioteca del Port. A més, continuà escrivint contes; fundà i edità una revista, *Luna Nueva*, que rebé el Premio Nacional de Prensa Juvenil 1966; publicà textos teòrics sobre la lectura i les biblioteques (la premiada ***Com es forma i com funciona una biblioteca***, 1960); traduí textos del català al castellà i alguns, juntament amb el seu marit, de l'alemany al català, i inicià la seva col·laboració a *Serra d'Or* amb la crítica de llibres infantils i juvenils, que durà fins al 1993.

Els anys setanta significaren la consolidació de les seves diferents facetes d'autora de textos infantils, tant de creació com de coneixements (tenia un interès especial per donar a conèixer el món del llibre, la lectura i les biblioteques): sovintegen les traduccions d'obres infantils, la redacció de textos teòrics (***La biblioteca a l'escola***, 1970), pròlegs, articles, etc. L'acompanyaren en aquest camí il·lustradores de gran vàlua com Maria Rius i, especialment, Pilarín Bayés, amb qui formaren un equip indissociable en la creació d'auques i contes. També fou en aquests anys que participà de manera regular en el programa de TVE *Con nosotros*, de María Luisa Seco, en el qual comentava llibres i recomanava lectures. Malgrat jubilar-se de la Biblioteca del Port, continuà treballant a les biblioteques populars.

El 1983 es jubilà definitivament de les populars estant a la Biblioteca de la Santa Creu. Els anys vuitanta i noranta marquen l'inici d'una estreta col·laboració amb la Fundación Germán Sánchez Ruipérez, i Díaz-Plaja se centrà en el vessant més creatiu i divulgatiu: escrivia textos teòrics, traduïa, adaptava, prologava, col·laborava a la premsa, participava en congressos, etc.

Aquesta llarga i fructífera carrera professional culminà amb una sèrie de reconeixements, premis i homenatges, entre els quals destaquen l'homenatge al Centro Cultural Casa de Vacas del Parque del Retiro de Madrid (1996), l'homenatge de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) a Prada de Conflent (1998), la Creu de Sant Jordi i la Medalla d'Honor de la Ciutat de Barcelona (ambdues de 1998) i la creació del Premi Aurora Díaz-Plaja per part de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC) el 2001.

Han passat deu anys des de la seva mort, i a l'activitat frenètica que marcà tota la seva trajectòria professional i personal l'ha seguit un silenci massa llarg, feixuc i injust. Des d'aquí volem reivindicar la seva figura però, especialment, el seu treball. I és que encara està tot per dir i per escriure d'aquesta gran dona que fou Aurora Díaz-Plaja.

1. L'exposició, promoguda per la Comissió d'Igualtat de la Facultat, fou possible gràcies a la col·laboració generosa de Ferran Ulsamer i Ana Díaz-Plaja, fill i neboda d'Aurora Díaz-Plaja, i del CRAI Biblioteca de Biblioteconomia de la Universitat de Barcelona.

2. Per a una relació de les publicacions més rellevants d'Aurora Díaz-Plaja en relació amb la literatura infantil i juvenil, vegeu l'article de Teresa Mañà a *Serra d'Or* (núm. 643-644, 2013, p. 100-106).

L'OU COM BALLA

Crec que tots els escriptors i il·lustradors per a infants i joves que vam participar en el II Congrés de Cultura Catalana guardem un magnífic record dels convits que l'Aurora Díaz-Plaja ens feia a casa seva pels volts de Corpus. Era una casa amb un jardí esglaonat, al barri dels Penitents de Barcelona, i al darrer replà d'aquest jardí hi havia una font amb un brollador. A l'Aurora li encantava fer el ritual de l'ou com balla en aquest brollador, i per això ens convidava a un berenar sopar, casolà i exquisit, que preparava la cuinera de la casa, i on ens hi aplegàvem unes vint o trenta persones, rient i xalant de valent. Quins temps, aquells, oi?

Teresa Duran

ORDRE ALFABÈTIC

Per a la jove Aurora, començar Escola de Bibliotecàries suposava l'entrada a un món somiat: trobar companyes amb les mateixes inquietuds; aprendre de professors venerats; participar en una missió educativa i social; crear-se un futur de realització plena… I significava també adquirir un munt de coneixements pràctics: el sistema decimal, les guies de lectura, les fitxes. I, és clar, l'ordre alfabètic.

L'ordre alfabètic: com podia existir la realitat sense doblegar-se a la seva jerarquia? L'Aurora va fer-se aquesta pregunta un bon dia tot entrant a la cuina familiar. Calia posar-hi remei! Davant l'estupefacció de la iaia Pita, la seva mare, l'Aurora va sotmetre els aliments del rebost a una fèrria reorganització. Els alls al costat de les ametlles o l'alfàbrega, l'anet o l'arròs, i ben lluny de les cebes, que acompanyaven els cigrons, el codonyat o les cireres. L'oli, divorciat del vinagre i fent companyia a l'orenga i als ous. I així successivament.

No sé quants dies va durar aquella organització tan racional. Probablement es devia acabar el dia en què algú de la família va intentar amanir-se l'enciam i va descobrir que els dos ingredients bàsics estaven separats per la p, la q, la r i la s…

Ana Díaz-Plaja